

ΣΤΑ ΧΝΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(Σύντομο ντοκιμαντέρ για τη ζωή του
Κυριάκου Μάρτη)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ - ΑΡΧΕΙΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΡΤΗ

Ρίνα Κατσελλή
Δεκέμβρης 1967

ΣΤΑ ΧΝΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

- Στήντομο ντοκυμενταίρ για τή ζωή του Κυριάκου Μάτση -

.....

ΠΡΟΣΩΠΑ:

1. 'Αφηγητής(Πού θά κάνη τίς εισαγωγές και θά υποβάλλη τίς ἐρωτήσεις)
2. Φωνή (πού θά ἀκούγεται υπόκωφη ἢ φιλτρατισμένη και θά διαβάξη τά ἀποσπάσματα τῶν χειρογράφων του Κυριάκου Μάτση)
3. Τά πρόσωπα πού σχετίζονται μέ τή ζωή του (Φυσικά ὅσοι δεχτοῦν και μπορέσουν νά προσέλθουν).

Σκηηνικό:('Εννοεῖται ζωντανό προγράμμαπος ἐκτός τῶν ταινιῶν πού θά δείχνουν διάφορα μέρη πού ἔχει ζήσει ὁ Κ.Μ.)

'Ενα τραπέζι στό ὁποῖο εἶναι τά πιό ἀντιπροσωπευτικά χειρόγραφα του Κ.Μ.

Πίσω ἀπ'αυτό τό τραπέζι κάθεται ἢ στέκεται ὁ ἀφηγητής. 'Αριστερά στόν τοῖχο μιὰ φωτογραφία του Κ.Μ. (Κατά προτίμηση τό λαϊκό πορτραῖτο πού ἔχει στήν κατοχή του ὁ κ.Τάκης Μουρούζης). Δεξιά κάθονται σέ μερικές σειρές τά πρόσωπα πού σχετίζονται μέ τή ζωή του Κ.Μ., και πού θά λάβουν μέρος στό ζωντανό πρόγραμμα. 'Όταν ἐρωτοῦνται μποροῦν νά ἔρχονται κοντά στόν ἀφηγητή ἄν κριθῆ καλόν. Εἶναι προτιμότερο ὅμως νά μένουν στίς θέσεις του και ὁ φακός νά ἔρχεται κοντά τους. Κατά τό διάστημα τῶν ἀφηγήσεων ἢ ἔπει ὅταν ἀκούωνται τά ἀποσπάσματα ἀπό τά χειρόγραφα μπορεῖ ἐπίσης ὁ φακός νά δείχνει στό σύνολο ἢ μεμονομένα ὀρισμένα πρόσωπα, τό πορτραῖτο, τά χειρόγραφα κτλ., για νά σπάξη ἡ μονοτονία.

.....

1.

'Αφηγ. 'Εδῶ εἶναι μερικά χειρόγραφα πού ἄφησε στό γρήγορο μά φτωινό πέρασμά του ἕνας ἄνθρωπος. Πρίν λίγο καιρό ἔτυχε νά δη μερικά ἀπ'αυτά κάποιος και πιωπάτησε μέ δέος λέγοντας πώς δέν θά τολμοῦσε νά τ'ἀγγίξη γιατί τά θεωροῦσε πολύ ιερά και ἴσως ἴσως κάπως ἀπόμακρα.

Πραγματικά στους πολλούς σήμερα ὁ Κυριάκος Μάτσης εἶναι ἕνα κρῖο ἀπόμακρο ἄγλαμα, μιὰ προτομή, μιὰ κορνιζαρισμένη φωτογραφία κρεμμασμένη ψηλά ψηλά στους Συλλόγους, στά Σωματεῖα, στά Ἐργασιακά 'Ιδρύματα...Κι ὅμως, ὁ Κυριάκος Μάτσης πάνω ἀπ'ὅλα ὑπῆρξε ἕνας ζωντανός ἄνθρωπος. 'Ενας ἄνθρωπος πού βάδισε σταθερά φτάνοντας στήν πιό ψηλή κορφή πού μπορεῖ ποτέ νά φτάση ἕνα ἀνθρώπινο ὄν.

'Εκεῖ πού εἶναι τώρα ἡ ψυχὴ του, εἶμαι σίγουρη πώς θά ναι γαληνεμένη γιατί ποτέ, ἀπ'τὴν ἀρχή ὡς τό τέλος πῶς τῆς κορείας της δέν ντρόπιασε τὴν θεϊκή της καταγωγή.

Σέ τούτη τή λίγη ὥρα ἕς προσπαθήσουμε νά παρακολουθήσουμε τή φτωεινή

της πορεία. "Ας προσπαθήσουμε να δούμε λίγα χνάρια από τὰ χνάρια που ἄφησε αυτό τό τρισάξιο παιδί της πατρίδας μας, τόν ἄνθρωπο που τιμᾷ ὀλόκληρη τὴ Γῆ μας. Χνάρια που ἄφησε σέ τόπους, χνάρια σέ μισοκατασταμμένα χειρόγραφα που κρατοῦν ἀπάνω τους τό ἄρωμα της σκέψης του καί τοῦ ἀγῶνα του, χνάρια που ζοῦν στήν θύμηση ἀνθρώπων που τόν γνώριζαν, που εἶχαν τήν τύχη νά ζήσουν κοντά του σέ στιγμές ξεχωριστές καί νά τόν νοιώσουν.

2.
(Σκηνές ἀπό τό Παλαιχώρι)

Αφηγ. "Αν εἴχετε μποροῦσε νά μιλήσῃ τό χωριό ἀπὸ πολλὰ θᾶχε νά μᾶς πῆ γιά τόν Κυριάκο Μάτση. (Σενική ἄποψη τοῦ χωριοῦ) Εἶναι τό Παλαιχώρι, τό χωριό που γεννήθηκε, τό χωριό που ζοῦν ἀκόμη καί σήμερα οἱ γονεῖς του, ~~ἐνεμοδαρμένοι~~ Κυριακή Μάτση ἔλληθῃ "Ἕλληνες που καλλιεργοῦν τὴ γῆ τους, τὴ γῆ τῶν πατέρων τους. (Σιγά σιγά ὁ φακός ἐντοπίζεται στό σπίτι τοῦ Κυριάκου Μάτση). Σ'αυτό τό σπίτι, τό σπίτι του ἄνοιξε γιά πρώτη φορά τὰ μάτια στό φῶς.

"Όλα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀναφέρουν πὼς ἔχει γεννηθῆ στίς 2 τοῦ Μᾶη τό 1926. Μά ἡ ἡμερομηνία αὐτή δέν εἶναι ἀκριβής, ~~ἔτσι εἶναι~~ καὶ αὐτό ἴσως νά ὀφείλεται στήν καθυστέρηση της δηλώσεως της γέννησός του. Ἡ μητέρα του που εἶναι ἐδῶ μπορεῖ νά μᾶς πῆ τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνία.

Αφηγῆς (Ερώτ) Κυρία Μάτση, μπορεῖτε νά μᾶς πῆτε πότε γεννήσατε τόν γυιό σας;
'Απ: (23 Ἰανουαρίου 1926).

'Αφηγ. Ἐκτός ἀπὸ τόν Κυριάκο πόσα ἄλλα παιδιά ἔχετε;
'Απ:
Αφηγ. Ἐδχαριστῶ πολύ.

3.

(Παιδιά πολὺ μικρά που παίζουν στό χωριό, στόν ἀλόγουρο της ἐκκλησιᾶς τοῦ Παλαιχωριοῦ).

'Αφηγῆς (Δέν εἶναι ἀνάγκη νά φαίνεται) Ἐδῶ ἔπαιζε μικρός ὁ Κυριάκος. Σ'αὐτές τίς κορφές σκαρφάλασε πρωτογνωρίζοντας τὴ φύση. ("Ἐνα παιδί που σκαρφαλώνῃ κάπου). Τό χιόνι (Μιά χιονισμένη πλαγιά ἢ βουνό κοντά στό χωριό) ~~ἦταν πάντα θερέτρο~~ δέθηκε ἀπ'αὐτά τὰ ~~πρῶτα~~ χρόνια στή θύμηση του μέ τὴν ἀγνότητα καί τὰ ἀτονήρευτα παιδικὰ ὄνειρα. Ἀργότερα, μακριά ἀπ'τ'ἀγαπημένα καί γνώριμα μέρη θ'ἀναπόλη νοσταλγικά τὰ πρῶτα αὐτά χρόνια που ἔζησε στό χωριό. (Τό Παλαιχώρι ἀπὸ πολὺ μακριά, παρμένο ἀπὸ ἀεροπλάνο ἂν εἶναι δυνατό).

Μά αὐτά τὰ χρόνια δέν ἦταν τόσο ζέγνοιαστα ὅσο θά νόμιζε κανείς. "Ἐνα παιδί στό χωριό ἀπ'τὰ πρῶτα του βήματα ἔχει καθήκοντα, πρὸ πάντων σάν εἶναι καί τό πρῶτο σέ μιὰ μιὰ οἰκογένεια. Ὁ Κυριάκος βοηθᾷ ὅπου καί ὅπως μπορεῖ, σ'ὅλες τίς

δουλειές. Τά ζώα έπρεπε νά βοσκηθοῦν (Ένα παιδί πού προχωρεῖ οδηγώντας πρ
'Ο τρυγητός χρειαζόταν καί τά δικά του χέρια (Δυό παιδικά χέρια κόβουν ένα
σφαύλι), άκόμα υπήρχαν καί τά μικρότερα άδέλφια πού χρειαζόταν όταν ή μητέρα
δέν εὐκαιροῦσε έπρεπε νά επιβλέπει. (Ένα παιδί μέ δυό άλλα μικρότερα πού τά κρατῶ
έκ'τό χέρι).

4.

(Τό σχολεῖο τοῦ χωριοῦ. Πρῶτο ή έπιγραφή αν υπάρχει καί μετά ολόκληρο)

'Αφηγ: 'Εδῶ έμαθε τά πρῶτα γράμματα καί πρωτοδιδάχτηκα τά ιδανικά για τά οποῖα
ἀργότερα θυσιάστηκα. Τους πρώτους δασκάλους του ποτέ δέν τους ξέχασα. Τους
σέβεται καί δέν ξεχνῶ νά τους γράφει μέ εὐγνωμοσύνη. ~~Καί-πες-έκτεταί~~ Ένα
ἀντίγραφο έπιστολής βρίσκεται ανάμεσα στην ἀλληλογραφία του. Είναι πρὸς τόν
δάσκαλό του κ.Γ. Γεωργόπουλλον. (Τό αντίγραφο της έπιστολής σέ μεγάλο πλάνο).

Φωνή: Σεβαστέ μου διδάσκαλε,
Αισθάνωμαι τή στιγμή αὐτή μιᾶ ἀκατανίκητη δύναμη νά
μέ ἀναγκάζη νάκαθίσω για νά χαράξω πάνω στό ψυχο τοῦτο χαρτί λίγα λόγια....Λόγια.
Καί τί εἶναι αὐτά μπροστά σ'έκεῖνο τό ἀπερίγραπτο καί μεγαλειώδες αἶσθημα πού
πλυμμηρίζει σάν χείμαρρος μέσα μου καί ξεχειλίζει προσπαθώντας νά μεταμορφωθῆ
σέ πύρινα λόγια, πού νάποδίδουν ἔστω καί κατ'ελάχιστον ἐκεῖνο τό ὄποιον ή
ψυχή μου αισθάνεται ἀπέναντί σας..."

'Αφηγ: Κύριε Γεωργόπουλλε, μπορείτε νάμᾱς πῆτε αν θυμᾱστε τόν Κυριάκο Μάτση σάν
μαθητή σας στό Παλαιχώρι καί τί ἐντύπωση περίπου ἔκανε σάν μαθητής Δημοτικοῦ;

'Ακ.

'Αφηγ: Μήπως θυμᾱστε κανένα εἰδικό περιστατικό νά μᾱς πῆτε;

'Ακ.

'Αφηγ: Εὐχαριστῶ πάρα πολῶ.

~~ἡ-αφηγ~~

5.

'Αφηγητής: (Δείχνει ἕνα χειρόγραφο πού ἀμέσως παρουσιάζεται σέ μεγάλο πλάνο σ'
ἀδρῆ
ὄλοκληρη τήν 'Οθόνη) Σέ μιᾶ ἀτοβιογραφία του περιγράφει μέ μιᾶ/πινελιά τά
πρῶτα δεκατρία του χρόνια.

Φωνή: (Ένῶ παρουσιάζεται τό χειρόγραφο της ἀτοβιογραφίας) "Εζῆσα μέχρι τοῦ 13ου
έτους τῆς ἡλικίας μου πλησίον τῶν γονέων μου παρακολουθῶν τά μαθήματα τοῦ
Δημοτικοῦ Σχολείου καί βοηθῶν ταυτοχρόνως αὐτούς εἰς διαφόρους γεωργικᾶς ἐργασίας
τῆς δυναμικότητός μου ὡς λ.χ. ποτίσματα, βόσκασιν αἰγῶν, συλλογήν καρπῶν κλπ.

6.

'Αφηγ: Μετά ἔρχεται μιᾶ σημαντική στροφή στή ζωή του πού ἀναφέρεται κι αὐτή στήν
ἀτοβιογραφία του.

Καί ἀμέσως γενική ἄποψη τῆς 'Αμμοχ.)
Φωνή: (Ένῶ παρουσιάζεται ή συνέχεια τοῦ χειρογράφου) Τόν Σεπτέμβριον τοῦ 1939
ένεγράφην εἰς τό Γυμνάσιον 'Αμμοχώστου καί τῆ ἀποκλειστικῆ συνδρομῆ τοῦ ἐκ
πατρὸς θείου μου κ. 'Ιωάννου Κ. Μάτση, ἐμπόρου ἐν 'Αμμοχώστῳ, εἰς τήν οἰκίαν
τοῦ ὁποίου παρέμενα, ἐπεράτωσα τάς σπουδᾶς μου Μέσης Παιδείας κατὰ τόν 'Ιούνιον
τοῦ 1945.

Αφηγ: (=Ενώ φαίνεται τέσπότε το κ. Ματση) - Δότε τέσπότε στήν

Αμμοχώστο από ήρήρησε - έξησε από κρήνα - έφηρησε του ένσπρη - φιλοξένησε - σπρηγική
τόν κυριάνο - Ματση -

Αφηγ: Κ. Ι. Μάτση, μπορείτε νάμς πείτε ποιός ήταν ό κύριος λόγος που ός έκανε
νά φέρετε στήν Αμμοχώστο τόν άνεψιό σας και νά τόν στείλετε στό Γυμνάσιο;

Απ.:

Αφηγ: Εύχαριστώ πολύ κ.Μάτση. Έδώ είναι και ή κ. Ματση Ελένη Μάτση, - από κ.Μάτση
μπορείτε νά μς πήτε ποιός ήταν οι έντυπώσεις σας από τόν νεαρό άνεψιό σας που
για έξη χρόνια φιλοξενούσατε στό σπίτι σας;

Απ.:

Αφηγ: Εύχαριστώ πολύ κυρία Μάτση.

7.

Αφηγ: Αύτά τά χρόνια ό έφηρος τότε Κυριάκος άρχίζει νά κατασταλάζη τίς σκέψεις
τους, τίς πεποιθήσεις του, τά όνειρά του. Αποκτά συναίσθηση της άτομικότητάς του
και θέλει νάχη τά δικά του άπόρρητα μυστικά που νοιώθη την άνάγκη νά τά γράφη
σ' ένα ήμερολόγιο. Μά ένα ήμερολόγιο δέν είναι άπόρρητο. Δέν είναι έκτός άν. . . .
(Στήν όθόνη παρουσιάζεται πς μία σελίδα του γυμνασιακού του ήμερολογίου μέ τά
κρυπτογραφικά). ~~Μα~~ Βέβαια οι σκέψεις του αυτές άν και γραμμένες στό
Γυμνασιακό του ήμερολόγιο δέν διαβάζονται ~~απς~~ γιατί είναι γραμμένες σέ δικό του
μυστικό κώδικα που τίς προστατεύει από τόν κάθε περίεργο άναγνώστη.

Σάν μαθητής ασφαλώς ήταν ζωρός. Ίως περισσότερο άπ' ότι πρέπει ~~πρς~~ πρό
πάντων στό μάθημα τών άγγλικών, άν κρίνει κανείς από τό δελτίο προόδου πς της
Δ' τάξης άπ' τό όποιο δέν λείπουν οι άδυστηρές παρατηρήσεις του Γυμνασιάρχη. (Τό
δελτίο προόδου, στή σελίδα που σημειώνει πς ~~πς~~ δέν ήταν φρόνημος στ' άγγλικά).

Γιά τίς σχέσεις του μέ τους άλλους συμμαθητές του και για την κοινωνικότητά
του γενικά πς στό Γυμνασιακό του χρόνια πολλά μπορεί νά μς πη ό κ. Ματση Α. Χατζήκος.

Αφηγ: Κύριε Χατζήκο είσαστε συμμαθητής του Κυριάκου Μάτση στό Γυμνάσιο της
Αμμοχώστου;
Απ.:
Αφηγ: Μπορείτε νά μς περιγράψετε πς ήταν κείνο τόν καιρό;
Απ.:
Αφηγ: Μήπως θυμάστε κανένα χαρακτηριστικό περιστατικό αúτης της έποχής νά μς πήτε;
Αφηγ: Εύχαριστώ πολύ κ. Χατζήκο.

8.

(Μία αίθουσα τελετών μέ μαθητές γονείς κλπ. Ένας μαθητής έκφωνή λόγο).
Αφηγ: Στίς 29 Ιουνίου του 1945 ό Κυριάκος Μάτσης διαλέγεται από τους συμμαθητές
του για νά πη την άντιφώνηση πρς τόν Γυμνασιάρχη, στην τελική γιορτή του σχολείου.

~~πς~~ (Τό δακτυλογραφημένο χειρόγραφο της άντιφωνήσεως προβάλλεται στην όθόνη)
Φωνή: - Σεβαστοί Καθηγητές - Ελλόγιμε κ. Γυμνασιάρχα, Σεβαστοί καθηγηταί, άγαπητοί
συμμαθηταί και συμμαθήτριά, Κυρίες και Κύριοι,
Στεφανωμένοι μέ τό αύλο
πνευματικό στεφάνι, τό καμωμένο ~~απς~~ από τά μυροδροσολουσμένα λουλούδια, που
ύπομονετικά κόψαμε από τό Θεϊκό κήπο της Θεας Σοφίας κατά τή διάρκεια πς

μιας φεγγόβολης αβγής δώδεκα χρόνων, ποτισμένη από γλυκό νέκταρ της γνώσης γλυκονανουρισμένοι (Η φωνή απομακρύνεται σβύνοντας) από τὰ μουσικόλαλα τραγούτων ενιά μουσών, ανήσυχτοι από τὰ μεγαλόπνοα φιλοσοφικά διδάγματα του θανάτου Σωκράτη. . . . (Χάνεται)

Αφηγ

Αφηγ: Τόλολγια που περιλαμβάνονται σ'αυτές τις σελίδες είναι έντυπωσιακά και έχουν σήμερα όλη τη βαρύτητα της θυσίας του. Αποτελούν τό πιστεύω ενός νέου που το στάθηκε πιστός ως τό τέλος. Ακόμα δείχνουν τόν συγκροτημένο σε και δυνατό του χαρακτήρα.

Φωνή: Της άρετης ιδρύτα Θεοί προπάροιθεν έθνησαν θάνατοι, διακηρύττει ο Ήσιόδος και για νά φτάσουμε στο τέλος του δρόμου πρέπει νά υπερπηδήσουμε εμπόδια ~~εσπεροπέ-~~ δυσκολοπέραστα, πρέπει νά υποφέρουμε λυπες που θά μας βασανίζουν σέ μάθε μας βήμα. Αλλά θάπροσπεράσουμε τά εμπόδια γιατί ξέρουμε πως αυτά δέν είναι τίποτε άλλο παρά στάδια τελειοποίησης γιάκείνους που γνωρίζουν τους νόμους της ζωής. Οι λυπες δέν θά μας προοΰν αλλά τουναντίον θάμας ένδυναμώνουν την θέληση...

Αφηγ: Στή συνέχεια της αντιφώνησής του αναφέρεται και στην σκληρή πραγματικότητα του μεταπολεμικού εκείνου χρόνου, όπου η ανθρωπότητα όλόκληρη είδε στο θανατερό μανιτάρι των δυό άτομικών βομβών νά κλείνη η αύλαία του Δεύτερου Παγκόσμιου Πόλεμου.

Φωνή: Ο κόσμος σήμερα, ύστερα από ένα τρομερό αιματοκύλισμα κλαίει σέ ένα πέλαγος ιδεολογιών και η νεολαία ~~έξ-θθ-βρεθθ-πεπ~~ βρίσκεται μπροστά σέ πραγματικό άδιέξοδο. Αλλά η Έλληνική νεολαία δέν θά βρεθθ ποτέ σέ μια τέτοια θέση. Μοναδική της ιδεολογία πρέπει νάείναι η ιδεολογία της Ελλάδος, μοναδικό της σύμβολο η Έλληνική γαλανόλευκη, πάνω στην οποία ρρίσκεται άπειμονισμένο τό πραγματικό ιδανικό του Έλληνα, η πίστη του στην πατρίδα και στην Θρησκεία. Έλληνοπούλλα, ως κλείσουμε βαθειά στην ψυχή μας τά θάνατα αυτά ιδανικά. Έχουμε κρέος ιερό νά τό κάνουμε αυτό.

μπρός, λοιπόν άκρίτες των Έθνικών μας επάλλεων. Α^α της δώσουμε τό κάθε τί. Και την ζωή μας άκόμα. (Φαίνεται σέ μεγάλο πλάνο θάμπό η τελευταία φωτογραφία του Κ.Μ., όπως είναι σκοτωμένος στο κρησφύγετό του στο Δίκωμο). Γιατί αν πραγματικά μια φορά κανείς πεθαίνει, τό νά πεθάνει κανείς για την Ελλάδα θεία είναι η δάφνη... (Στην όθόνη φαίνεται τό πορτραίτο του) Μή ξεχνάται πως έμεις θάάποτελέσουμε τά άδριανά στελέχη του Έλληνικού στρατού. Μή ξεχνάτε πως σήμερα η Ελλάδα δέν είναι τίποτε άλλο παρά Νεκροθήκη. Ημιθέων όπως την άπεινάλεσε ο Βύρων. Μή ξεχνάτε πως είμαστε Έλληνες. Και σάν τέτοιοι άς σταθοΰμε στο ύψος της Ιστορίας μας, περήφανοι και άξιοπρεπείς. Ας σταθοΰμε περήφανοι και μεΰς οι υπόδοϋλοι Κύπριοι γιατί έχουμε αναφέρετο τό δικαίωμα αυτό."

Αφηγ: Τελειώνοντας τό Γυμνάσιο άπέξ αρχίζει τή βιοπάλη. Εργάζεται στο τμήμα ζυλείας και Γλυκών Οικοδομής τώνκ.κ. Π. Ίωάννου και Σέα στην Αμμοχώστο. (Τό τμήμα ζυλείας) Παράλληλα όμως μέ τή δουλειά του αναπτύσσει άξιόλογη κοινωνική και έθνική όρση σάν Γραμματέας των Διοικητικών Συμβουλίων του Συλλόγου Αποφοίτων Έλληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου και της Έλληνικής Χριστιανικής άδελφότητας νέων Αμμοχώσου. Γράφει τακτικά άρθρα στην στήλη της νεολαίας της τοπικής έφημερίδας "ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ". Γίνεται μέλος του Έπιλογικού Έπιτελείου του έθνικού Συνδυασμού για τις Δημοτικές έπιλογές και σ'αυτή του την άποστολή φαίνονται τά τόσο έν εξαιρετικά ρητορικά του προσόντα. (Στην όθόνη παρουσιάζονται μερικά

και άφίσεσ, ή έφημερίδα "ΑΚΡΟΠΟΛΗ" κτλ.).

Άφηγ: Μετά έρχεται μια σημαντική καμπή για τή ζωή του: Ή ύποτροφία πού του προσφέρει ή Κυπριακή Άγροτική Έταιρία γιανά σπουδάση Γεωπονία. Τό γεγονός αυτό τό σημειώνει ο ίδιος σε καινούργιο ήμερολόγιο γράφοντας στην πρώτη σελίδα του: (Ι Παρουσιάζεται ή πρώτη σελίδα του ήμερολογίου)

Φωνή: 12 Οκτωβρίου 1946. Σήμερα δέν είναι βέβαια ή πρώτη μέρα του 1947. Για μένα όμως είναι ή πρώτη μέρα ενός μεγάλου χρόνου, διαρκείας πολλών έτών. Είναι ή μεγάλη μέρα τής ζωής μου, ή μέρα πού διαγράφει σταθερά κι ακλόνητα τό μέλλον μου. Φεύγω απ' τήν Κύπρο για ν' ακολουθήσω τά μαθήματα τής Γεωπονικής Σχολής Θεσσαλονίκης. Εδρύ άνοιγεται μπροστά μου τό μέλλον. Στόν Τιτάνιο αυτό άγώνα νοιώθω πώς έχω νά παλαίψω άγρια. Έχω πλήρη συναίσθηση τών δυναμικότητων του και αισθάνωμαι πλήρως τās εθύνες τής θέσεώς μου. Πιστεύω στόν έαυτό μου κι έλπίζω πώς θά νικήσω στη ζωή.

(Ένα καρτί πού απομακρύνεται στό πέλαγος, μετά ή Άθήνα. Μπορεί νά είναι μια καρτ ποστάλ πού παρουσιάζεται σ' όλόκληρη ~~την~~ ή Άθήνα και είδικά στόν Παρθενώνα).

Άφηγ: ~~Εξήντα~~ Φτάνοντας στην Άθήνα δέν παραλείπη νά άνέβη νά προσκυνήση τόν Παρθενώνα, πού τόν συγκλονίζει.

Φωνή: (Ένδ παρουσιάζεται ή αντίστοιχη σελίδα του ήμερολογίου) Κι ενώ ο άνθρώπινος νοός σταματάει έκστατικά μπροστά στην άμυδρά κατανόηση τής δύναμής των, άνίκανος νά τήν συλλάβη σ' όλη τής τή δόξα, ή γλώσσα παραδέρνει σε μια υπέρσπητη προσπάθεια άναρμονιστικής έκφρασης ~~επιπέδου-μαθηματικής~~ τής άσυλληπτου μεγαλειότητός των, μέ κατανοώντας τήν άδυναμία τής σιωπής ψυθιρίσοντας:

προσκυνώ, ω άγιοι τόποι, ω μεγάλοι νεκροί. -Σχόβω ταπεινά και σέε

Άφηγ: ~~Εξήντα~~ Στίς 30 Οκτωβρίου του 1946 υποβάλλει αίτηση για νά έγγραφη στη Γεωπονική Σχολή του ~~παι~~ Άριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. (Παρουσιάζεται ή πρώτη σελίδα τής γραμματόκολλας του πανεπιστημίου).

Άφηγ: Τά πέν φοιτητικά του χρόνια ~~έχουν~~ στη Θεσσαλονίκη είναι μεστά, ~~άπλο~~ και τά περιγράφη ο ίδιος στη σύντομη άυτοβιογραφία του μέσα σε λίγες γραμμές. (Τό χειρόγραφο τής άυτοβιογραφίας του)

Φωνή: Καθ' όλη τήν διάρκειαν τής εις Έλλάδα παραμονής μου, ήτις συνέπεσε μέ τās ζωφερωτέρας ήμέρας του συμμοριτοπολέμου, δέν παρέμεινα άπαθής θεατής του διεξαγμένου κατά του κομμουνισμού άγώνος, αλλά τουναντίον έπολέμησα αυτόν μέ όλη τήν δύναμιν τής ψυχής μου ύπηρετήσας εις τήν πολιτοφυλακήν του Δ. Αστυνομικού Τμήματος Θεσσαλονίκης, λαβών μέρος εις υπερτριάνοντα άνά τήν Μακεδονικήν ύπαιθρον προεχωρημένα ~~φασκί~~ στρατιωτικά φυλάκια φοιτητικής έξορμήσεως, οργανουμένας υπό του Α2 Γραφείου του Γ' Σώματος Στρατού τή συμπράξει των καθηγητών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και τής Μορφωτικής Ένώσεως Έθνικοφρόνων φοιτητών.

Άφηγ: Άδτές οι έξορμήσεις έχουν άφίσει ζωντανά τά χνάρια τους στο φοιτητικό του ήμερολόγιο. (Παρουσιάζεται τό φοιτητικό του ήμερολόγιο ~~εξήν~~ στίς αντίστοιχες σελίδες ~~την~~ έναλλάξ μέ ένα χάρτη τής Έλλάδας πού δείχνει μέ διακεκομμένη γραμμή πού προχωρεί τάμερη των έξορμήσεων).

Φωνή: 16 Νοεμβρίου 1947: Γιάννιτσα, Κουφάλια, Χαλιηδόνα. Στ' άγρια τούτα χρόνια που βάρβαροι έχθροί ύπουλοι διεκδικούν, ταπεινοί έμεϊς προσκυνηταί φέρνουμε τήν πόρνη φιλόγα της νεανικής μας ψυχής κι άντλούμε επέ συνάμα τό ακατάβλητο ψυχικό σθένος του υπέροχου λαού που άσάλευτος πάνω στους ιστορικούς βράχους της πανώριας μας Έλλάδας άγωνίζεται για να διαφυλάξη τήν Κιβωτόν τών πατέρων μας.

3-6 Ίαννουαρίου 1948. Σιδηρόκαστρον, Άχλαδοχώρι, Οθείτσα, Κοΰλα. Ή 5η Ίαννουαρίου μες βρίσκει στήν Κοΰλα. Αντίκρυ τό Βουλγαρικό λάβαρο καί περήφανη στή δική μας μεριά ή σημαία μας. Τά λόγια δέν άποδίδουν τίποτε. Τά φανταράκια μας μες μιλούσαν μέ τόν ένθουσιασμό τους καί τή φιλοπατρία τους.

17-22 Ίαννουαρίου 1948. Καβάλλα, Άρδμα, Δοξότον, Προσωτσάνη, Ροδόπολις, Λειβάδια, Πλατανάκια, Παροΐα, Νέα Πετρίτσα, Βυρωνίαι.

=Πόσσα 48: Πρόμαχοι. Άρδέα, Κωνσταντία, Σωάνδρα, Εεροπλάτανος, Ίδα, Ύψωμα ταγματάρχου Χαιλή, Ύψωμα λοχαγού Πασά, Έδεσσα, Πολυκάρκιον, Άψαλος, Ειφώνια.

23 Ίαννουαρίου 1949: Κόνιτσα, Καρδίτσα, Νάουσα, Καρπενίση.

12 Φεβρουαρίου 1949: Κιλκίς, Έδικαρπία... (Ή φωνή σβύνη σιγά σιγά).

Άφηγ: Οί έξορμήσεις που έλαβε μέρος είναι πάρα πολλές, μά δέν μπορούν να έξαντλήσουν τον πατριωτισμό του πατέ=τά. Στην Έθνική Ένωση Φοιτητών είναι σχεδόν πάντα ο μόνιμος όμηλητής σε κάθε έκδήλωση καί κάθε φορά έν ξεχνά ν' αναφέρει καί επή= επιστρέφω τον μεγάλο επε καΰμό της ιδιαίτερης πατρίδας του πούναι σκλαβωμένη. Τόν ίδιο από καΰμό διοχετεύει καί στά άρθρα που γράφει στήν άπογευματινή ένσημερίδα της Θεσσαλονίκης "Νέα Άλήθεια". Μόλα τούτα ο πατριωτισμός του δέν είναι τυφλός φανατισμός. Αντίθετα είναι στερεωμένος στις πιο εδγενικές άνθρωπιστικές βάσεις, ~~Ηεσετέεσε=ά=έτασε=~~ Έχετε καί σε μία δημοκρατική ένστένιση της ζωής. Στο φοιτητικό του ήμερολόγιο διακηρύττει:

Φωνή: Έμαθα πάντα στή ζωή ν' αγαπώ καί να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές που ζέρουν ή άγωνιστούν για ένα ιδανικό, άδιάφορο ποιό είναι αυτό, άρκει να τό πιστεύουν.

Άφηγ: Ηε ζά λόγια του αυτά τ' άπόδειξε έμπρακτα όταν παρουσιάστηκε στο επκοσθή= στο στρατιωτικό διμαστήριο για να υπερασπίση ένα συμφοιτητή του που επκο= χωρίς να φοβηθ ή είχε επληρησθ ή αντίθετες πεποιθήσεις από τίς δικές τους, ~~καί=επ=επ=επ=επ=επ=~~ να=άθ= να δειλιάση.

("Αν κριθή σκόπιμον καί επε κατορθωτόν μπορεί να έρθη ο συμφοιτητής του αυτός. είναι ο κ. Γιάννης Άρουσιώτης, Γεωπόνος από τή Λεμεσό καί να έρωτηθ ή σχετικά).

Άφηγ: Από τόν καιρό τών φοιτητικών του χρόνων στή Θεσσαλονίκη είναι έδώ οι (Μπορεί να προσέληθ ένας συμφοιτητής του καί ή κ. Βεατρίκη Σαββίδου, παιδίατρος)

Άφηγ: Μπορείτε κ. . . . να μες πηΐτε μερικά σχετικά με τόν Κυριάκο Μάτση όταν ήταν φοιτητής στή Θεσσαλονίκη;

Άπ:

Άφηγ: Μήπως θυμάστε κανένα χαρακτηριστικό περιστατικό από τά χρόνια αυτά;

Άπ:

Άφηγ: Έδχαριστώ πολύ.

Άφηγ: Ο Κυριάκος Μάτσης αγάπησε πολύ τή Θεσσαλονίκη, κι όπως γράφει κάπου χαρακτηριστικά ο ίδιος:

Φωνή: Πόσος=Όνειρα, πόσους καΰμούς, πόσες έλπίδες δέν δημιουργήσαμε σ' αυτή τή γωνιά της Γής. Καί πόση αγάπη δέν κλείσαμε στήν ψυχή μας γι αυτή.

Αφηγ: Μά δέν ζεχνῶ πῶς ἔχει πάει στή Θεσσαλονίκη γιά ἓνα ὀρισμένο σκοπό. Κι ὁ σκοπός αὐτός ὀλοκληρώνεται στίς 21 Ἰουνίου 1952.

Θωνή:(Μέ τήν ἀντίστοιχη σελίδα) Ἐνώπιον τοῦ κρυτάνεως κ.Κ.Λειβαδά καί τοῦ κοσμήτορος κ.Ι. Κοριναίου ἐδώκαμεν τόν νενομισμένον ὄρκον καί ἐλάβαμεν τόν τίτλον τοῦ Γεωπόνου. Ἀλλά ὁ τίτλος δέν κοσμεῖ τόν ἄνθρωπον, ὁ ἄνδρας δικαιώνει τόν τίτλον.

11.

Αφηγ: Τήν δικαίωση τοῦ τίτλου αὐτοῦ εἶναι ἀποφασισμένος νά πραγματοποιήσῃ ὅταν γυρίζει στήν Κύπρο, σ' ἓνα μεγάλο ἀγρόκτημα τῆς Κυπριακῆς ἐταιρίας .(Ἡ ὁθόνη παρουσιάζει τό ἀγρόκτημα) Τό ἀγρόκτημα αὐτό βρίσκεται στόν 14ον μιλιοδείκτην τοῦ ὁδῶμου Ἀμμοχώστου Λευκωσίας κοντά στό χωριό Κουλιὰ. Κι ἐδῶ δέν περιορίζεται στήν ἐργασία του, ἀλλά μελετᾷ ἐνδιαφέρεται καί γιά τό χωριό του καί προσπαθεῖ γιά τήν γεωργική του πρόοδο. Γιά τόν σκοπόν αὐτόν γράφει καί σχετικόν ἄρθρον στήν Θωνήν τῶν Ἀγροτῶν "Διά τήν ἐπέκτασιν τῆς καλλιιεργείας τῆς Κερασιᾶς". Στούς κατοίκους τῶν Κουκλιῶν δίνει συμβουλές καί τούς συμπαραστέκεται, ἐπειδή χωρίς ἐξαίρεση ἄν εἶναι Χριστιανοί ἢ Τοῦρκοι. Σ' αὐτούς τούς χωρικούς τά χνάρια τῆς θύμης του εἶναι βαθειά.

(Ἕνας χωρικός ἀπό τήν περτοχὴν ποῦ ἔτυχε νά τόν γνωρίσῃ, Τοῦρκος ἄν εἶναι δυνατός).

Αφηγ: Πῶς θυμᾶσαι τόν Κυριάνο Μάτση;
Απε.
Αφηγ: Εὐχαριστῶ πολύ.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

BIBLIOTHEKH PANEPISTHMIΟΥ ΧΥΡΙΟΥ ΑΡΧΕΙΟ ΚΡΑΝΙΟΜΑΤΣΗ

ΣΤΑ ΧΑΡΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
- Σύντομο ντοκιμαντέρ για τη Ζωή του Κυριάκου Μάτση-

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

1.

Άφηγ: Τό 1955 ένας άλλος τίτλος ζητά δικαίωση, ο τίτλος του πρώτου συλλαβμένου Έλληνα Κύπριου, κι ο Κυριάκος Μάτσης είναι από τους πρώτους που μπαίνουν στην ΕΟΚΑ, μαζί με τον Αύξεντίου, τό Δράκο, και όλους τους άλλους. Όταν (Μιά χειροβομβίδα που σκάζει κάπου σ'ένα σκοτεινό τοπίο) αρχίζει ο ένοπλος αγώνας την 1ην Απριλλίου του 1955 ο Κυριάκος Μάτσης είναι 29 χρόνων, συγκροτημένος με πείρα και σύνεση που κατανοή πέρα για πέρα όλο τό νήμα της καταστάσεως. Ένας από τους πρώτους συνεργάτες του είναι έδω μαζί μας και μπορεί νά μās πη τά πρώτα εκείνα βήματα της του ένοπλου αγώνα μας.

(Ένας από τους πρώτους συνεργάτες του. Ίσως ο πάτερ Φώτιος, ή ο πάτερ Φώτιος και κάποιος άλλος).

Άφηγ: Πότε συναντήσατε τόν Κυριάκο Μάτση σάν μέλος της ΕΟΚΑ;

Απ:

Άφηγ: Ήθελες Σέ τί τομέα ήταν υπεύθυνος και σέ ποιάν ομάδα ανήκατε;

Απ:

Άφηγ: Συνεργαστήκατε για πολύ μαζί του;

Απ: Ευχαριστώ πολύ.

Άφηγ: Πλάι σέ κάθε αγωνιστή είναι και δυό καρδιές που αγωνισθύν και μόλο που κατανοοῦν τό έθνικό καθήκον δέν μπορούν παρά νά φοβούνται για τό ίδιο τους τό παιδί. Φυσικά αυτές οι δυό καρδιές είναι οι γονείς.

Άφηγ: Ή Κύριε Μάτση, πότε καταλάβατε πως ο γιός σας ήταν στην ΕΟΚΑ; Ή Η μήπως σās τό είπε ο ίδιος;

Απ:

Άφηγ: Ευχαριστώ πολύ.

Άφηγ: Αυτή την εποχή αλλάζει αγρόκτημα. Από τά κλουκλια πηγαίνει σ'έτο στο αγρόκτημα της Αχεράς. (Τό αγρόκτημα της Αχεράς) ενώ παράλληλα είναι Γενικός σύνδεσμος της οργανώσεως χρησιμοποιώντας διάφορα ψευδώνυμα, όπως τό "Βενίας", "Λευτέρης", "Μήτρος". (Ένας συναγωνιστής αυτής της περιόδου αν έπρεπε κριθή καλόν και σκόκιμο).

2.

Άφηγ: 9 Ιαννουαρίου 1956: Θέ ο Κυριάκος Μάτσης συλλαβάνεται στο τσιφλίκι της Αχεράς. (Ένας από τό τσιφλίκι της Αχεράς που ήταν όταν συνελήφθη. Ο κ.

Θεορής Ίσως.....)

Άφηγ: Είσαστε στο τσιφλίκι της Αχεράς όταν συνέλαβαν τόν Κυριάκο Μάτση;

Απ:

Άφηγ: Μπορείτε νά μās πητε μέ λίγα λόγια πως έγινε;

Απ:

Άφηγ: Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Ἄφηγ: Ἡ Σύλληψη τοῦ Κυριάκου Μάτση γέμισε χαρὰ ἀρχικά τοὺς Ἄγγλους, τόσο γιατί ἦταν σίγουροι πὺς ὁ ἴδιος ἦταν γερό στέλεχος τῆς ΕΟΚΑ, περισσότερο ὅμως γιατί ἔκανε νίμιζαν πὺς θὰ τὸν ἀνάγκαζαν νὰ τοὺς πῆ πολὺτιμες πληροφορίες. γὰρ Στὸ τελευταῖο αὐτὸ λαθεύτηκαν, γιατί μ' ὅλα τὰ βασανιστήρια ποὺ τοῦκαναν τὸ=ἠ παλληκάρι δὲ μίλησε. Ἀργότερα ὁ ἴδιος διηγήθηκε ἓνα περιστατικό χαρακτηριστικό. Κάθε=αδὴ-κεδ-εσκνεθεε=αἰῶν στὸν τοῖχο τοῦ κελιοῦ ἦταν χαραγμένη ἡ λέξη ἐλευθερία καὶ κάθε πρωτὶ ἀπ' τὸ ψηλὸ παραθυράκι κτυποῦσε ἀπάνω σ' αὐτήν= ἔμπαιναν οἱ ἀχτίνες τοῦ ἡλίου καὶ κτυποῦσαν ἀκριβῶς ἀπάνω της. Ἀπ' αὐτὴ τῆ φωτισμένη λέξη ἀντλοῦσε δύναμη καὶ μιὰν ἀδὴ εἶ ἔστειλε μῦνημα τοῦ ἀνακριτῆ του. Αὐτὸς ἦρθε τρεχτός ἐλπίζοντας πὺς τὰ βασανιστήρια εἶχαν λυγίση τὸ παλληκάρι, μὰ αὐτὸ τοῦδειξε τῆ φωτισμένη λέξη, καὶ τοῦπε: (Ἡ λέξη ἘΛΕΥΘΕΡΙΑ, γραμμμένη πρόχειρα σ' ἓνα τοῖχο ποὺ φωτίζεται).

Φωνή: ~~Ἡδὲ=μπε~~ Μέ ρώτησες τόσες φορές γιατί δὲ μιλῶ, γιατί δὲ δέχομαι τόσες καὶ τόσες ἀμειβές, γιατί, γιατί.....Νὰ ~~ταυτὲ~~ τὸ γιατί ἀπάνω στὸν τοῖχο. Δὲν εἶναι μεγάλο καὶ ὑπέροχο;

Ἄφηγ: Κοντὰ μας ἔχουμε τὸν. . . . (Ἐναν ἀπὸ ποὺ ἠπῆρξε μάρτυρας κι ἔζησε ἀπὸ κοντὰ τὰ βασανιστήρια ποὺ ἔκαναν στὸν Κυριάκο Μάτση). Μπορεῖτε νὰ μᾶς πῆτε ποὺ

ἀνέκριναν καὶ ποιοὶ τὸν Κυριάκο Μάτση;

Ἄπ:

Ἄφηγ: Τί εἶδους βασανιστήρια καὶ ποιοὶ ἦταν οἱ ἀνακριτές;

Ἄπ:

Ἄφηγ: Πόσες μέρες κράτησαν τὰ βασανιστήρια;

Ἄπ:

Ἄφηγ: Μετά;

Ἄπ:

Ἄφηγ: Εὐχαριστῶ πολύ.

Ἄφηγ: Μετὰ τὰ ἄκαρπα βασανιστήρια ὁ Κυριάκος Μάτσης στέλλεται στὰ κρατητήρια τῆς Κοκκινوترιμουθιάς. (Συρματοπλέγματα, καὶ παράγκες στήν ὀθόνη). ~~ἔδω-εἶνα-~~ ἡσυχία, ~~ἀσφάλεια,~~ ἀκέρως=ἔρα-ε-ἀπὸ-τὸν-περιωρισμό. Σ' αὐτὰ τὰ κρατητήρια ὁ τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίση μεγάλο πιά καὶ τὸν μικρότερο ἀδελφὸ του, ποὺ εἶναι κι αὐτὸς κρατούμενος.

Ἄφηγ: Κύριε Γιαννάκη Μάτση, πόσω καιρὸ μένατε συγκρατούμενοι μαζὺ μὲ τὸν ἀδελφὸ σας;

Ἄπ:

Ἄφηγ: ~~Ἦσαν=κρατητῆ~~ Μπορεῖται νὰ μᾶς πῆτε πῶς ποίός ἦταν οἱ ἐντοπίσεις σας βλέποντας ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια τὸν ἀδελφό σας; Καὶ νὰ μᾶς πῆτε κανένα ~~χαρακτηρῆ~~ /χαρακτηριστικό περιστατικό;

Ἄπ:

Ἄφηγ: Εὐχαριστῶ πολύ.

Ἄφηγ: Στὰ Κρατητήρια τῆς Κοκκινوترιμουθιάς ἐκτός ἀπ' τὸν περιωρισμὸ ἡ ζωὴ περνᾷ σχετικά καλὰ. Ἠσυχία, ἀσφάλεια, καμιά σκοτοῦρα, στομάχι χορτάτο, ἂν καὶ οἱ ἀνέσεις εἶναι πολὺ περιωρισμένες. Μῶλα τοῦτα τὸ παλληκάρι νοιώθει πὺς ἡ πατρίδα του τὸν χρειάζεται ἔξω ἀπ' αὐτὰ. Καὶ τὸν καθῆκον του τὸν σπρώχνει

πρός τή δραπέτευση. Κάποιος απ'τούς συγκρατούμενούς του λέγετε=μέρες=πρίν- παρατηρή πως στά κρατητήρια είναι καλά, και πως έξω απ'αυτά είναι σχεδόν βέβαιος θάνατος. 'Ο Κυριάκος Μάτσης χαμογελά και δίνει μετ' τήν απάντηση:

Φωνή: Καί περισσότερη τιμή τούς πρόπη,
"Όταν προβλέπουν-και πολλοί προβλέπουν-
πως ο 'Εφιάλτης θα φανή, κι οι μῆδοι επέ-
επί τέλους θα διαβοθνε.....

*Αφηγ: (Συρματοπλέγματα νύχτα, ενώ άργοκινούνται σκιές προσεκτικά πίσω από φρουρούς που περιπολούν). "Έτσι οργανώνεται ή δραπέτευση. Γι αυτήν γνωρίζει πολλά ο. . (Κάποιος που ήταν μαζί ή που ξέρει σχετικά. 'Η άδελφή του Καραολή ήταν στο άρχικό σχέδιο για να βοηθήση ήν και τήν τελευταία στιγμή έγινε ή δραπέτευση χωρίς αυτήν).

*Αφηγ: Μπορείτε να μᾶς πῆτε πως ήταν τό σχέδιο τῆς δραπέτευσης;

*Απ:

*Αφηγ: Ποιά ἦρ μέρα έγινε ή δραπέτευση και πως; Μήπως τό άρχικό σχέδιο έκτελέστηκε άκριβῶς ή όχι;

*Απ:

*Αφηγ: Εὐχαριστῶ πολύ.

*Αφηγ: ('Η δθδνη δείχνει βουνα που έναλλάσσονται με γοργό χαρούμενο ρυθμό) 'Ο

Κυριάκος Μάτσης είναι ποιά ελευθερος. 'Αναπνέη άφοβα τον άέρα τῆς Κύπρου και εἶναι αποφασισμένος ποτέ να μην ζανασηαρωθῆ. Νῦν-ὑπέρ-πάντων-άγών

"Έχει πάντα μαζί του τό όπλο του που του τό υπόσχεται αυτό. Νῦν ὑπέρ πάντων άγών.

(Κάποιος που έχει δραπέτευση μαζί του και που γνωρίζει τή συνέχεια)

*Αφηγ: Μπορείται να μᾶς πῆτε μετά τή δραπέτευση τί έγινε;

*Απ:

*Αφηγ: Ποιά ήταν ή θέση που ανέθεσε ο άρχηγός στον Κυριάκο Μάτση;

*Απ:

*Αφηγ: Εὐχαριστῶ πολύ.

*Αφηγ: (Λέει τήν ήμερομηνία που ο Κυριάκος Μάτσης διορίσθη τομεάρχης τῆς έπαρχίας

Κερύνειας ενώ ή δθδνη παρουσιάζη τήν όροσειρά του Πενταδάκτυλου, από έπει-

αεροφωτογραφία αν είναι εύκολο) 1957: 'Ο Κυριάκος Μάτσης

έρχεται στην έπαρχία μετ' τῆς Κερύνειας σαν τομεάρχης ύστερα από τή σύλληψη

του θάσου Σοφοκλέους. 'Η ΕΟΚΑ στην περιοχή αυτή είναι πολύ αδύνατη ύστερα

από μαζικές συλλήψεις και εἶναι τόση άγγλικά στρατεύματα είναι τόσο πολλά που

πᾶν δημιουργούν σχεδόν άξεπέραστα έμπόδια. 'Ο Κυριάκος Μάτσης ρίχνεται μετ'

με κάθος στην ανασυγκρότηση των 'Ομάδων. Καραβάς- Λάπηθος- Κάρμι- Πέλλα-παῖς-

Τριμύθθι- 'Αγιος Γεώργιος- Δίκωμο- και τό πιο δύσκολο σημείο ή Κερύνεια: ('Η

δθδνη δείχνει γρήγορα μιάν ή γενική άποψη από πᾶ τό κάθε χωριό)

Αφηγ: Σιγά μιά σταθερά ή δράση του αγώνα στην έπαρχία ξαναρχίζει. Φυλλάδια, ένέδρες, τὰ καλιά κρησφύγετα τὰ προδομένα λησμονιούνται καί κτίζονται καινούργια. (Μιά βόμβα που σκάζει, ένα μάτσο φυλλάδια που πετιέται σ'ένα στενό χώρο της Κερύνειας (Μερικές οικίες που σκάβουν κάπου για κρησφύγετο).

Αφηγ: Έβρας από τους πρώτους που ήταν στην αντάρτικη ομάδα του Πενταδάκτυλου είσαι καί ο. (Ένας από τους αντάρτες, όχι όμως από αυτούς που ήταν μαζί του στο κρησφύγετο του Δικώμου).

Αφηγ: Πότε πρωτοσυνατήσατε τον Κυριάκο Μάτση ως Τομεάρχη της Κερύνειας;»

Απ:

Αφηγ: Ποιές ήταν οι πρώτες ενέργειές του;

Απ:

Αφηγ: Εύχαριστώ πολύ.

Αφηγ: Σ'όλα τὰ χωριά της δικαιοδοσίας του γίνεται άγαπητός, καί όλοι θαυμάζουν τον βαθύν ανθρωπισμόν του. Στο Κάρμι ο παπας του χωριού; (παπα Νικόλαος Παναγιή)

Αφηγ: αιδεσιμότατε, (Παπα Νικόλαος Παναγιή) μπορείται νά μās πήτε τί έντύπωση σας έκανε ο Κυριάκος Μάτσης όταν ήταν στο χωριό σας;

Απ:

Αφηγ: Εύχαριστώ πολύ.

Αφηγ: Το 1958, μπαίνει. Είναι ακόμα πιο δύσκολο μιάκαί ο έχθρος σφίγγει περισσότερο τών κλοιό. Μά ο άτρόμητος τομεάρχης εργάζεται ακούραστα μετακινείται από τό ένα χωριό στο άλλο, καταστρώνει σχέδια. Μά-τό-κακρωμε- Παράλληλα στις λίγες ώρες που του μένουν έλεύθερες μελετά, στοχάζεται, γράφει πρόχειρα τίς ποιητικές του έρνεύσεις σε άδεια κουτιά τσιγάρων, σε μπιρά-έκασπόμενα-χαρτ- κόλλες μπουτξυρωμένες-άπ'τόν-αερογράφον- φυλλάδιων μοντζουρωμένες άπ'τόν πολυγράφο. Μέσα από τον δαίδαλο τών εδθυνών καί τών κινδύνων μπορεί νά μένει πάνω άπ'όλα ένας μεγάλος δραματιστής.

Φωνή: (Ένώ παρουσιάζεται τό αντίστοιχο φύλλο) Έμπιστα-σε-έ-κάνει

Είναι βραδιές που ή σκέψη μου γοργές φτερούγες παίρνει καί ξεπερνά τὰ διάσελα καί ξεπερνά τους κάμπους καί ποδ κοντά μέ φέρνει στ'όμορφα καί στ'άγγελικά του ήθους παλάτια, τὰ διαφεντέματα του νοδ καί της καρδιάς τὰ πλάτια.

Αφηγ: Κάθε περίσταση της ζωής του την μετουσιώνει, έσε-τα-έ-αποδέχονται-ένας Μά-σε-αποδέχεται-έ-σε-αποδέχεται Η Μιά θεοφοβούμενη γυναίκα από την Κερύνεια, ή κυρία Μαρία Βικτωρίδου, σε-ε-χαρίζεται τοδ χαρίζει μιάν μικρή είκόνα της παραγίας. (Η κυρία Βικτωρίδου καί ή είκόνα. Είναι μικρή άπ'τίς τυπικές που σε-πουλοδν στην Τήνο μετάλλινη). Αυτό τον συγκινη βαθειδ κι ή συγκίνησή του γίνεται στίχος:

Φωνή: Μοδ χάρισεσ καλή μου δέσποινα Της Παναγιάς την εικονούλλα καί μούπεσ:- Πάντα στις δύσκολεσ στιγμές κοντά της κυνηγούσα ε'

τή λύτρωση νά βρω.
Γοργόλιναν τάποδια μου
μπροστά της γονατώντας
μαζύ μέ τό μυαλό.

"Έτσι κι εσύ παιδάκι μου
σύρνε σ'αυτήν τό βήμα
σέ κάθε σου σκοπό.
Ζήτα σ'αυτήν παρηγοριά
σάν σέ κτυπά ή συμφορά
σέ κάθε σου καιρό.

Άφηγ: Διαβάζοντας ~~ένα~~ μιά μικρή συλλογή σχολικῶν ποιημάτων πολύ άτεχνων και άφελῶν ~~πεν=σφυγμική=ή=~~ που έχει τόν τίτλο "Παιδιάτικα φτεράκια" συγκινῆται από τήν άφελεία τους και τήν άμεριμνησία τους και τούς άφιτερώνει ένα ποιήμα.

Φωνή: Μακάρι τά παιδιάτικέ σου
νάχα τά φτεράκια
για νά πετώ στά χαμηλά με
μαζύ μέ τά πουλάκια
νά κελαϊδώ στις βεματιές
νά τραγουδώ στους κάμπους
νάρχωμαι στις άερογιαλιές
νά παίζω μέ τούς άμμους.

Τώρα που τοῦτο τό μυαλό
ἀετοῦ θέλησε φτερό
νά πάρη νά πετάξη
τρόμαξε πάνω στά ψηλά
πού πήγε νά φωλιάση·
κρυφοκοιτάζει χαμηλά
ρίχνει μέ δέος τή ματιά
ψάχνοντας κάπου μιά γωνιά
νά βρῆ, νά ξεκοστάση

Άφηγ: Άκούγοντας ἀπ'τό ραδιόφωνο τή μάχη τοῦ Λισοπετρίου και τή θυσία τῶν ἡρώων τοῦ ἀχερώνα ἐνθουσιάζεται, γεμίζει περηφόνια και κτυπά τή γροθιά του στό τραπέζι.

Φωνή: Αὐτό εἶναι. Αὐτό θά πῆ ἀγῶνας, αὐτό θά πῆ θυσία.

Άφηγ: Μετά τούς γράφει ένα ποίμα γονατίζοντας νοερά μπροστά στη θυσία τους.

Φωνή: Κι ἀπό τ'ἀμάραντα τά λούλουδα
κι ἀπό τά μαραμένα
στεφάνι πᾶ στό μνήμα μας
θά πλέξω καλλιμέρια.
"Έχουν κι αὐτά τήν εὐωδία
έχουν και κειά τή χάρη,
μοιάζουνε μέ τά θρύψαλα
πού στά έρείπια βρίσκεις
σά θύμισες και σάν παλμό
δροσοσταλίδες τοῦ ὄμορφου.

Κυνηγητές σταθήκατε, ὦ ἀθάνατοι,
και τῶν ἀμάρωντων
κι αὐτῶν που μάραναν
τά χέρια τοῦ δυνατοῦ.
Δώσατε σέ'ὄνειρο φτερό
ἀτρομα καλλιμέρια
λεβεντομάνων βύζαγμα
θρέμματ'άγριας λάβας
τρανής γενιᾶς καμέρια.

Άφηγ: Μά και για τόν ἴδιοσ δέν άργῆ νά έρθη τό πρώτο σημάδι τοῦ θανάτου: ένας τάφος. Ένας τάφος έντεκα αἰώνωνσ βρίσκεται στό δρόμο του. (Ὁ τάφος στό Φουτζί) λίγα άγγεῖα-ένας σκελετός) Εἶναι στην τοποθεσία Φουτζί, κέ Νοτιοδυτικῆ της Κερύνειας. Μαζί μέ άλλους άντάρτες σκάβουν για νά φτιάξουν κρησφύγετο και βρίσκουν έτοιμο λαξευτό στην σκληρή πέτρα τόν τάφο. (Έν κριθῆ σκόπιμο μπορεί νά έρθη ένας ἀπ'τούς συντρόφους που έσκαφαν εκεί και νά έρωτηθῆ σχετικᾶ).

Αφηγ: Ο Κυριάκος Μάτσης δέν είναι βέβαια δεισδαίμων, μιά ἔχει μιὰ προαίσθηση.

Κάτι τοῦ λέει πῶς πρέπει νά ἐτοιαστῆ. Μετά-παρέβρηση Αὐτό δέν φανεράνεται βέβαια ἀνοιχτά στούς ἄλλους. Μένει πάντα ὁ ἴδιος, ὁ ἄξιος Τομεβέρχης, ὁ καλός σύντροφος πού παρηγορεῖ πού ἐνδυναμώνει, πού δίνει θάρρος. Κάτι ὅμως βαθειά μέσα του σ' ἴσως καί ἀσυνείδητα τόν σπρώχνει νά γράφει δυό ποιήματα πρὸ ἀτράνταχγες μαρτυρίες τῆς προαίσθησής του. Τέ-πρῶτε-ἔχει

Φωνή: Παράξενο τό μίλημα τῶν λουλουδιῶν πού σπέρνουνε στούς τάφους

Λουλούδια πᾶ στό μνήμα μου
νά σπείρης θέλης, τώρα
πού τῶν ἰδεῶν τό ἄνθισμα
θάφτηκε μέσ'τό χῆμα;

Σπεῖρε τα.
Πιό δυνατά θά πεταχτοῦν
καί κι ὄμορφα θάλάμπουν
σάν ἀπ'τό χέρι σου, κυρά,
καλή φροντίδα θάβρουν.

Κι ὅσο φουτάνει ἡ φυλλωσιά
καί πιό πολύ φουτράνει
τόσο καί πιό πολύ βαθειά
ἡ ρίζα των θ'ἀπλώνει,

Ὅσπου νά φτάση στό κορμί
κάτω πού θά σακίζη
πιό περισσά γιὰ νά τραφή
καί πιό πολύ ν'ἀνθίζη.

Αφηγ: Τό δεύτερο ἔχει τόν τίτλο " Σ' ἕνα τάφο " καί ἦταν ἕνα ἀπ'τά πιό ἀγαπημένα ποιήματα στόν ἴδιο:

Φωνή: Νάκλαψω πρέπει τό χαμένο ὄνειρο
καί τό λαμπρό τό θησαυρό νά θάψω
στ' ἀνήλια τῆς καρδιάς μαντρίσματα
πού δυνατῶν σιδέρων νάχουν τριγυρίσματα
ἔτσι πού μάτι ἀδιάκριτο ποτέ νά μή σιμῶση
κι οὔτε τό δάκρυ τό καυτό
πρὸ νά μὴν πληγῶση τήν περισσὴ λαμπράδα του;

Φέρτε σεῖς μοῖρες τὰ γραφτά
κι ἔσεῖς μάλιστα σῦρτε
ἐπ'τίς ἀπόμακρες σπηλιές
τῶν μελλουμένων τὰ πλεκτά.
Σμῖζτε καί σεῖς δεντρῶν τραντάγματα
-καί τοῦ καρτιάτικου ἀνθισμοῦ
καί τοῦ φθινοπωριάτικου ξεφυλλισμοῦ-
σὲ συντροφιστά μέ τῶν ἀξίων τὰ ταράματα
== Κι ἔλθετε, σμῖζτε, σῦρτε,
ἕνα νά πλεῖζουμε χορό
γιὰ τό λαμπρό τό θησαυρό
πού κρέκει τώρα νά θάφτη
καί στά σκοτάδια νά κρυφτῆ.

Αφηγ: Τὸ-περισσότερο- Τίς περισσότερες μέρες τοῦ φθινοπώρου, τοῦ στερνοῦ του φθινοπώρου τίς κερνᾷ σ' ἕνα ἀσφαλισμένο κρησφύγετο στήν Κερύνεια. Μετά Σ' αὐτό ἀφίνει καί τὸν-τελευταῖο- τό τελευταῖο στοχαστικό φύλλο.

Φωνή: Όλοι πιστεύουμε πώς έχουμε δίκαιο. Είτε γιατί βλέπουμε πολύ κοντά σάν
άτομα, κι όλοι μαζί σάν οικογένεια, σάν ομάδα, σάν λαός, συνειδητά ή
δυσυνειδητά. Κι αν δέν έχουμε δίκαιο θά προσπαθήσουμε νά βρούμε γιά νά τό
ταιριάζουμε ύστερα πώς με μιά φωνή πού κλανιέται μέσα μας και πού τό λέγουμε
συνείδηση και νά δώσουμε στην τελευταία μιά Νιρβάνα μακαριότητας.....

Άφηγ: Άπ' τήν Κερύνεια ξεινά στίς 2 του Νιόβρη. μαζί με ένα καλημέρι από τό
κάρρι με μέλας επέφυγε η σάλλαη κατ' βγήκε αντίρτης τόν Ρογγόρητε. Αίτες
και πηγαίνει σ' ένα κρησφύγ στο Πέλλα-Πις. Άπ' εκεί σε λίγες μέρες

Άφηγ: Ησπερείται νά μες πήγε με κήρυτε
δρακελλά τό βουνό και πηγαίνει στο Δίκωμο. Δέν πρόκειται νά ξαναδη πιά τις
ήμερες καμπύλες του Πενταδάκτυλου πού αντικρύζουν τή θάλασσα. Δέν τελευταίο
κρησφύγετο σ' ένα κρησφύγετο του είναι κρησφύγετο κρησφύγετο (νά έρωσαν το θάλασσα
δυνατό μαζί με τον είναι (ή όθόνη παρουσιάζει τό Δίκωμο κι ύστερα τό σπίτι
του Διάκου).

Άφηγ: Κύριε Διάκο, πότε κτίστηκε σπίτι σας τό κρησφύ μοιραίο κρησφύγετο;
Άπ:
Άφηγ: Θυμάστε πότε ακριβώς ήρθε ο Κυριάκος Μάτσης σπίτι σας τήν τελευταία φορά;
Άπ:
Άφηγ: Εύχαριστώ πολύ.

Άφηγ: Σ' αυτό τό κρησφύγετο δέν είναι μόνος. Μαζί τους είναι και οι αντίρτες
(Άναφέρει τους αντίρτες αν είναι δυνατόν νά παρουσιαστούν και οι τέσσερις
μαζί).

Άφηγ: Ήσπε κήρυτε σ' εσάς Μπορείτε νά μες πητε πώς κήρ περάσατε τις τελευταίες μέρες
πρίν από τις 19 του Νιόβρη;
Άπ: Αντίρτης απ:
Άφηγ: Εύχαριστώ πολύ.

Άφηγ: Άπ' εδώ ο Κυριάκος Μάτσης στέλνει με τελευταίο του κρησφύ με κατ' τήν
ελευθερία του ελευθερία σ' ένα συναγωνιστή του ένα μικρό χαρτάκι, με κάτι
προσωπικό.
Φωνή: Πόση Πολύ θάθελα νάγραφα τόσες και τόσες απόψεις και σκέψεις και ιδέες
και άπορίες σ' ένα ημερολόγιο. Δέν ξέρω όμως τί νά τό κάνω, πού νά τό κρύβω,
πού νά τό άφίνω. Κι έτσι τις άφίνω άνάκατες στο μυαλό. Άν τ' άρχιζα σήμερα θά
μπορούσα νά ζητήσω τήν άπάντηση σ' ένα σωρό "ΓΙΑΤΙ";

Άφηγ: Έν τώ μεταξύ παντού στην έπαρχία γίνονται έρευνες. Η Κερύνεια είναι σε
κατ' οίμο περιωρισμό. Τό ίδιος και κολλάχωριά. Γίνονται συλλήψεις. Ο Κυριάκος
Μάτσης καταλαβαίνει πώς δέν ύπάρχη σωτηρία, μά δέν πισωπατά. Η συμπλήρωση
της φωτεινής γραμμής του παράματός του κλείνει στο πιο ψηλό της σημείο στις
19 του Νιόβρη τό 1958.

Άφηγ: Μπορείτε νά μες πητε πώς έφανε τί έγινε στις 19 του Νιόβρη;
Β' αντίρτης:
(Η διήγησή) του κλείνει και σ' όλη τήν όθόνη παρουσιάζεται η τελευταία φωτογραφία
Άφηγ: Η ελευθερία και ένα κρησφύγετο του Κ.Μ. σιωπομένου
στο κρησφύγετο του Δικώμου.

Φωνή: Κι αν είναι νά πεθάνουμε γιά τήν Ελλάδα θεϊα είναι η Δάφνη μιά φορά κανείς
πεθαίνει.

Άφηγ: Η ελευθερία και ένα κρησφύγετο Άφηγ: Στο παλληκάρι οι Άγγλοι άρνουνται μιά
κανονική ταφή. Φοβούνται άκόμα και τήν σπέρ κομματιασμένη σωρό του.
Μονάχα στους δικούς του έπιτρέπεται νά του δώσουν τόν τελευταίον άσκαμό.

Αφηγ: Κύριε Αντρέα Μάτση, μπορείται νάμῃς πῆτε πότε ~~εἶπε~~ ~~εἴπατε~~ ~~εἴπατε~~ ~~εἴπατε~~ μάθατε τὸ θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ σας καί πότε σᾶς ~~εἴπατε~~ ~~εἴπατε~~ ~~εἴπατε~~ ~~εἴπατε~~ ἐπέτρεψαν νά τὸν δῆτε;

Απ:
Αφηγ: Εἴσαστε παρῶν στὴν ταφή;
Απ:

Αφηγ: Σ' ἓνα ἀπὸ τῶν φυλακισμένα μνήματα ἀναπαύεται ὁ Κυριάκος Μάτσης, ὁ μεγάλος ἰδεολόγος καί δραματιστῆς τῆς Ἐλευθερίας. (Ὁ φυλακισμένος ψάφος στὴν δρόνη). Ἀναπαύεται στὴ ψῆ καὶ ἀγάπησε ἐνῶ τὸ ~~πῶς~~ ~~πῶς~~ ~~πῶς~~ ~~πῶς~~ κυριὰ λόγια του ἀκλῶνονται πανανθρώπινα εἰνώντας τὸν δριμύ τῆς λευτεριάς.


Φωνή: (Ἐνῶ φαίνεται ἀπὸ τὸν ἀέρα ἓνα κομμάτι γῆς) Δέ νοιάζουμε ἂν τῆ γῆ τῆ ζοῦν Τοῦρκοι γιὰ Ἕλληνες, γιὰ Ἑβραῖοι γιὰ.... Ἐκεῖνο ~~πῶς~~ ~~πῶς~~ ~~πῶς~~ ~~πῶς~~ ποῦχει ἀξία εἶναι νά τῆ ζοῦν αὐτοὶ καὶ ποτίζουν μὲ τὸν ἰδρώτα τους καί νά περπατοῦν ἐλεύθεροὶ πάνω τῆς ~~θαλασσῆς~~ ~~θαλασσῆς~~ ~~θαλασσῆς~~ ~~θαλασσῆς~~ διαφεντευτές τῆς, κυρίαρχοί τῆς. Ν' ἀναπνεύουν περήφανοι τὸν ἀέρα τῆς καὶ νά ναι ἀέρας δ' ὀμορφιάς, ὀμορφιάς λεβαντωσύνης, ὄχι πνίχτης....

Αφηγ: Τὸ κρησφύγετο τοῦ Δικαίμου (Πιρροποιεῖται τὸ μνημεῖο ὅπως εἶναι σήμερα), ~~εἶναι~~ ~~εἶναι~~ ~~εἶναι~~ ~~εἶναι~~ ἓν ὁλοκλήρωμα, ἓν σύμβολο. Τὰ χνόρια καὶ ἀφῆσε στὸ γοργοπέρασμά του ὁ Κυριάκος Μάτσης πολλὰ καί ἀνεξίτηλα καλοῦν ὅλους ἐμᾶς νά ~~καταστῆ~~ ~~καταστῆ~~ ~~καταστῆ~~ ~~καταστῆ~~ γονατίσουμε νοερὰ μπροστὰ τους, καί νά συνεχίσουμε τὸν ἀγῶνα του. ~~Ἡ~~ ~~Ἡ~~ ~~Ἡ~~ ~~Ἡ~~ τελικὴ δικαίωση τοῦ ἀγῶνα ~~εἶναι~~ ~~εἶναι~~ ~~εἶναι~~ ~~εἶναι~~ εἶναι ἱερό χρέος μας, ~~ἀπέσπασε~~ ~~ἀπέσπασε~~ ~~ἀπέσπασε~~ ~~ἀπέσπασε~~ γιατί μόνο μὲ αὐτὴ ~~θα~~ ~~θα~~ ~~θα~~ ~~θα~~ βρῆ δικαίωση ἢ θυσία του.

(Τὸ ἀγῶνα ~~ἀπελευθερώσει~~ ~~ἀπελευθερώσει~~ ~~ἀπελευθερώσει~~ ~~ἀπελευθερώσει~~ πλησιάζει στὸ φακό ὄλο καί περισσότερο ἡ μουσικὴ ὑπόκρουση φτάνει στὸ ζενίθ τῆς)

Τ Ε Λ Ο Σ

Σημ: Βελύτερα θά ναι οἱ ἐρωτήσεις καί οἱ ἀπαντήσεις νά γίνουν ἀπὸ πρόσωπο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν ἀφηγητὴ καί νά τραβηχτοῦν ἀπὸ προηγουμένως γιὰ νά ἀποφευχθῆ κάθε ἀποτυχία τῶν διαλόγων ἢ κανένα ἀπρόοπτο, ~~Ἡ~~ ~~Ἡ~~ ~~Ἡ~~ ~~Ἡ~~ χωρὶς νά ἀποκλείονται τὰ πρόσωπα αὐτὰ νά ναι παρόντα στὸ ζωντανό πρόγραμμα τοῦ ἀφηγητῆ.


Ρήνα Κατσέλλη
18/12/1967

BIBLIΟΘΗΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ